

Skript

HISTORISCH TIJDSCHRIFT

Artikel: Ridley Scott was er ook niet bij

Auteur: Krijn Korsman en Joost Oosterhuis

Verschenen in *Skript Historisch Tijdschrift*, jaargang 45.4, 60-62.

© 2024 Stichting Skript Historisch Tijdschrift, Amsterdam

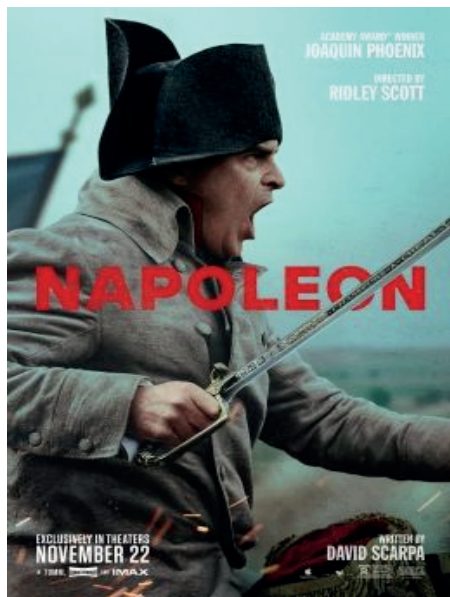
ISSN 0165-7518

Skript Historisch Tijdschrift is een wetenschappelijk blad dat viermaal per jaar verschijnt. De redactie, bestaande uit studenten en pas afgestudeerden, wil bijdragen aan actuele historische debatten, en biedt getalenteerde studenten de kans om hun werk aan een breder publiek te presenteren.

RECENSIE

RIDLEY SCOTT WAS ER OOK NIET BIJ

**RIDLEY SCOTT (REGISSEUR),
NAPOLEON, COLUMBIA
PICTURES, 14 NOVEMBER
2023; 157 MINUTEN.**

Grote blockbusters van Ridley Scott kunnen twee kanten op gaan. Soms pakken ze goed uit, maar vaak ook niet. Zijn film over Napoleon behoort tot deze laatste en is duidelijk te ambitieus geweest. Deze film heeft de discussies over Napoleon weer doen opblaaien en Scott neemt hier zelf ook een standpunt in.

De film opent met de executie van Marie Antoinette in 1793 die Napoleon stoïcijns aanschouwt. Hoewel dit moment wel goed de toon zet van de bloedige dagen van de Franse Revolutie gaat de film hier al de fout in, want Napoleon was hier niet bij aanwezig. Tegelijkertijd is er ook nog een ander probleem dat opduikt, namelijk dat Napoleon op dat moment 24 jaar was. De 49-jarige acteur Joaquin Phoenix ziet er dan ook veel te oud uit. Dit is een probleem dat zich bijna de gehele film voordoet, want Napoleon overleed op 51-jarige leeftijd. Hoewel het promotiemateriaal voor de film ook zijn politieke en militaire carrière belichtte, komt dit in de film nauwelijks naar voren. De film richt zich vooral op de relatie tussen Napoleon en Joséphine de Beauharnais. Hoewel deze relatie zeker interessant zou kunnen zijn voor een film, komt het hier slecht uit de verf. Dit heeft eveneens te maken met het feit dat Phoenix eigenlijk te oud is. Napoleon was namelijk zes jaar jonger dan Joséphine. Dit leeftijdsverschil is bij deze film compleet andersom, want Vanessa Kirby, die Joséphine speelt, is aanzienlijk jonger dan Phoenix. De relatie tussen de twee wordt neergezet als erg obsessief en eenzijdig. In de film lijkt het namelijk alsof Napoleon compleet geobsedeerd is door Joséphine, maar dat dit andersom totaal niet het geval was. Door de film heen wordt geïnsinueerd dat Joséphine ook voor Napoleon viel, maar dit komt niet goed naar voren.

In de film worden veel van de gebeurtenissen beschreven aan de hand van brieven die Napoleon aan Joséphine schrijft. Er wordt echter heel veel overgeslagen. De militaire campagne in Italië van 1796-1797 die Napoleon bekend heeft gemaakt wordt alleen in een korte uitspraak door Napoleon genoemd in Egypte. Hier doet hij zijn campagne in Italië af als bloedeloos, maar in de werkelijkheid was deze alles behalve bloedeloos. Zijn operatie in Egypte duurt ook maar een paar scènes, waarin hij op de piramides schiet, een mummie bekijkt en het eindigt wanneer hij hoort dat

Joséphine vreemd is gegaan in Frankrijk en dat het breed uitgemeten wordt in de pers. Het verlies van zijn vloot bij de Nijldelta en het feit dat de Ottomanen de oorlog aan Frankrijk hadden verklaard worden niet genoemd. De relatie met Joséphine en dat het haar niet lukt om een kind te verwekken met Napoleon is de daadwerkelijke focus van de film en zelfs nadat Napoleon in een tragische scène het huwelijk met Joséphine heeft ontbonden voert hij nog steeds dagelijkse correspondentie met haar.

Napoleon wordt tevens afgebeeld als een eenzaam en contactgestoord persoon. Zijn toon is altijd heel diep en ingetogen, terwijl de mensen die Napoleon kenden zoals zijn generaals en staatslieden hem altijd beschreven als energiek en erg charismatisch. Waarom Napoleon populair was bij zijn soldaten wordt eveneens niet duidelijk uit de film. De scène waarin Napoleon terugkeert uit zijn ballingschap op Elba werkt om die reden dan ook niet. Zijn soldaten onthalen hem namelijk als een held, voor de kijker die niet goed bekend is met deze periode is het niet duidelijk waarom zijn soldaten zo blij zijn dat 'hun keizer' is teruggekeerd.

De film bestrijkt twintig jaar van Napoleons leven, twintig jaar aan politieke ontwikkelingen en militaire veldtochten. Door de grote nadruk op Napoleons relatie met Joséphine blijft er in de tweeënhalf uur durende film weinig tijd over voor Napoleons veldslagen. Doordat die veldslagen zelf ook nog eens 40 minuten in beslag nemen, komt de film er niet aan toe om de politieke ontwikkelingen te behandelen. Hierdoor worden politieke gebeurtenissen vaak kort aangestipt, benoemd in een paar zinnen en daarna gaat de film onverminderd verder. Het slachtoffer van deze beslissing is de politieke context. De behandeling van de Franse Revolutie en Napoleons opkomst kunnen getypeerd worden als slideshows. Al Napoleons veldslagen en veldtochten waren consequenties van politiek-diplomatieke ontwikkelingen en brachten daarom een bepaalde zwaarte met zich mee: ze hadden een duidelijke inzet. Doordat er in de film geen aandacht is voor de aanleidingen van Napoleons conflicten of de gevolgen van zijn eventuele verlies, missen de veldslagen in de film spanning. Om een paar voorbeelden te noemen, Napoleons beslissing om zich zwak te tonen bij Austerlitz omdat hij de geallieerden (Oostenrijk en Rusland) snel wilde dwingen tot een veldslag zodat hij niet in vijandelijk gebied hoefde te overwinteren wordt niet toegelicht. Datzelfde geldt voor zijn tocht naar Egypte waarmee hij hoopte de Britse koloniën te bedreigen, en waarin hij zich moest terugtrekken omdat de Britten via zee zijn aanvoerroutes hadden afgesneden. In de film worden al deze veldslagen lukraak in de film gegooid, en soms heel kort (al dan niet overtuigend) aan zijn relatie met Joséphine gekoppeld. Daarnaast worden hele coalitieoorlogen en belangrijke veldslagen overgeslagen, dit is logisch aangezien de film hier geen tijd voor heeft, maar wederom gaat het ten koste van de politieke context, en van de behandeling van de veldslagen.

Het helpt niet dat de veldslagen zelf zeer voorspelbaar zijn en enige notie van realiteit of logica ontberen. Napoleon wordt neergezet als geniaal veldheer, maar zijn genialiteit is iets ongrijpbaars, wat mist is een behandeling van zijn tactieken, strategieën en hervormingen. Hier mogen recensenten best strenger op zijn, Napoleon was geen beroemd kunstenaar of politicus, hij was een legendarisch generaal, en een gedegen behandeling van zijn veldtochten is niet meer dan redelijk. Deze flauwekul wordt komisch weergegeven bij de films schets van de Slag bij Austerlitz waarin Napoleon wint doordat zijn leger van 60.000 man op magische wijze niet ontdekt wordt; het geallieerde leger niet weet dat ze over ijs marcheren (terwijl ze op hun eigen grondgebied vechten); het Franse leger een nep kamp heeft opgezet zodat ze uit de bosjes op de vijand kunnen afrennen; Napoleon telepathisch bevelen kan geven en zijn

leger het gelijk als een robotisch aanhangsel opvolgt en dat het vijandelijk leger verdrinkt doordat Napoleon met een paar kanonnen op het ijs schiet. Dit is een mooie representatie van negentiende-eeuwse Franse propaganda. Weg is het hoge plateau dat zo een belangrijke rol speelde in de veldslag, weg is Napoleons lokaas in de vorm van een verzwakte linkervleugel. Wat overblijft is visueel mooie onzin. Uiteindelijk winnen de geallieerden in de film bij Waterloo omdat ze Napoleons *moon logic* eigen hebben gemaakt. Zo verlaten de Britten de stellingen op een heuvel waar ze zo ijverig aan hadden gewerkt, zodat ze in het open veld (het terrein van cavalerie) een cavalerieaanval kunnen ontvangen met *anti cavalry tactics*. In Scotts film is Wellington – de befaamde Britse generaal en leider van de coalitietroepen bij Waterloo – een avant-garde kunstenaar wiens gedachtegang net als die van Napoleon niet te volgen is.

Met *Napoleon* heeft Ridley Scott teveel tegelijk willen doen. De verschillende aspecten waar de film mee worstelt zoals de politieke geschiedenis, de veldslagen, de relatie met Joséphine en Napoleons karakter fungeren als vier paarden die de film vierendelen. Daardoor komt bijna geen van de aspecten goed uit de verf. Los van de belangrijke feiten die niet kloppen in de film, is het ook voor de kijker die niet bekend is met de Napoleontische periode een lange chaotische film waar aan het einde meer vragen overblijven dan dat ze beantwoord zijn. Scott zet Napoleon neer als een contactgestoorde dictator en de Britten als arrogante gentlemen. Het is daardoor lastig te zien wat Scott nou wil zeggen met deze film. Nadat Napoleon overlijdt op Sint-Helena wordt in tekst vermeld dat gedurende de 61 veldslagen die Napoleon heeft gevochten meer dan drie miljoen mensen zijn omgekomen, waardoor het toch een anti-Napoleon lading heeft gekregen. Dat Napoleon niet alleen verantwoordelijk was voor al deze doden wordt niet vermeld. Maar wij waren er niet bij dus wat weten wij er nou van?

Krijn Korsman (1999) is redacteur bij *Skript Historisch Tijdschrift* en is student bij de onderzoeksmaster geschiedenis aan de UvA. Zijn interesse gaat vooral uit naar politieke, diplomatieke en militaire geschiedenis in de vroegmoderne periode.

Joost Oosterhuis (2000) is redacteur bij *Skript Historisch Tijdschrift* en volgt de onderzoeksmaster geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam. Naast zijn interesse voor de vroegmoderne geschiedenis is hij een fervent consument van historische films, games en boeken.